

OVERZOMERENDE GANZEN IN 2015

TELLINGEN WIJZEN OP TRENDBREUK

Foto: Martijn Kerkman

De telling van overzomerende ganzen in 2015 bevestigt de conclusie van 2014: de groei is eruit en de aantallen getelde ganzen liggen landelijk zelfs wat lager dan in 2014. Daarmee is sprake van een trendbreuk in vergelijking met de onstuimige groei van de afgelopen 20 jaar. Of deze daling de komende jaren verder doorzet, hangt af van de ruimte en verantwoordelijkheid die jagers krijgen. In dit artikel worden de telresultaten van 2015 besproken en vergeleken met wat andere organisaties aan ganzen tellen.

Door de grote aantallen grauwe ganzen kan een gering broedsucces tot een sterke toename leiden

Tekst Wim Knol

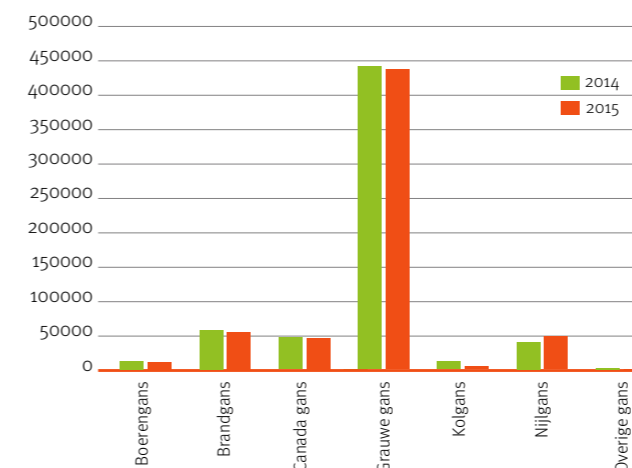
De zomertelling vond plaats op de derde zaterdag in juli. Op die dag is er door de WBE's in heel Nederland geteld. Steeds vaker wordt dat samen gedaan met terreinbeheerders, vogelaars en agrariërs. De resultaten hiervan worden per FBE verzameld en gevalideerd, en vervolgens door de Jagersvereniging verwerkt tot een landelijk totaal. In 2015 werden ruim 598.000 overzomerende ganzen geteld tegen bijna 609.000 in 2014. Dat is een afname van ongeveer 1,5%. Die afname geldt voor alle soorten, uitgezonderd de nijlgans waarvan hogere aantallen zijn geteld. De afname van overzomerende kolgans en brandgans is relatief het grootst en die van grauwe ganzen het geringst (1%).

Foto: Frans van Dijk

Zomertelling 2015 op derde zaterdag in juli

	Boerengans	Brandgans	Canadese gans	Grauwe gans	Overige ganzen	Kolgans	Nijlgans	Totaal
2014	12377	57667	46389	439988	1657	11486	39378	608942
2015	10239	54088	45417	435722	668	4222	47916	598272
Verschil	-2138	-3579	-972	-4266	-989	-7264	8538	-10670

Om de huidige aantallen terug te brengen tot het afgesproken niveau is er nog een weg te gaan

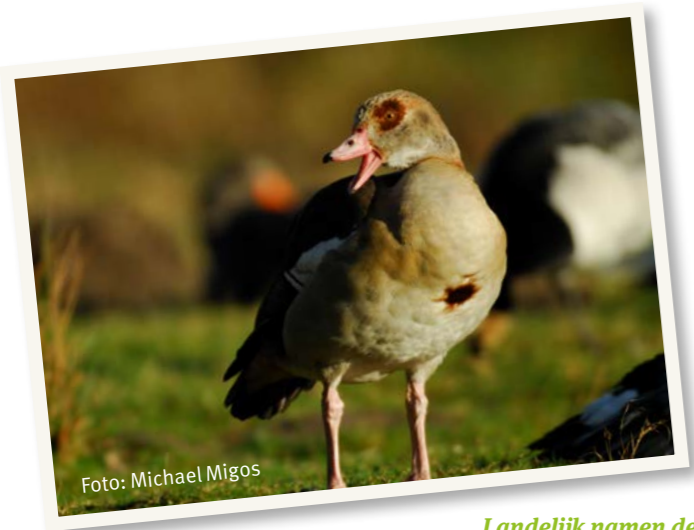

Foto: Michael Migos

Landelijk namen de aantallen getelde nijlganzen in 2015 toe

Hoe nu verder?

Uit de tellingen kan worden geconcludeerd dat de jarenlange groei van de landelijke populatie (20 tot 37% per jaar) waarschijnlijk is omgezet in een lichte afname. Daarmee is ook het scenario van het CLM, dat de stand in 2018 zou oplopen tot circa 1,35 miljoen overzomeraars als er niet zou worden ingegrepen, vrijwel uit beeld. Er is in 2015 in de verschillende provincies gebruik gemaakt van een breed palet aan maatregelen om de groei van overzomerende ganzen om te buigen, zoals afschot, vangacties en behandelen van eieren. Deze maatregelen hebben in belangrijke mate bijgedragen aan de stabilisatie van de populatie. Om de huidige aantallen terug te brengen tot een duurzaam te beheren niveau is er nog een weg te gaan. Voor grauwe ganzen worden de aantallen overzomerende ganzen in 2005 als maatstaf gebruikt (100.000 stuks) en voor brandganzen die uit 2011 (50.000 stuks). Om deze stap te maken zijn twee factoren van belang: afschot en verlaging van het broedsucces. Dit vergt inspanning van alle grondeigenaren om te voorkomen dat er brongebieden blijven bestaan van waaruit herpopulatie plaatsvindt. Ook de rol van Natura2000 gebieden en de omgrenzende buffergebieden zouden nog eens kritisch moeten worden beschouwd op hun rol in het terugbrengen van een geëxplodeerde populatie naar een duurzaam beheerde populatie overzomerende ganzen.

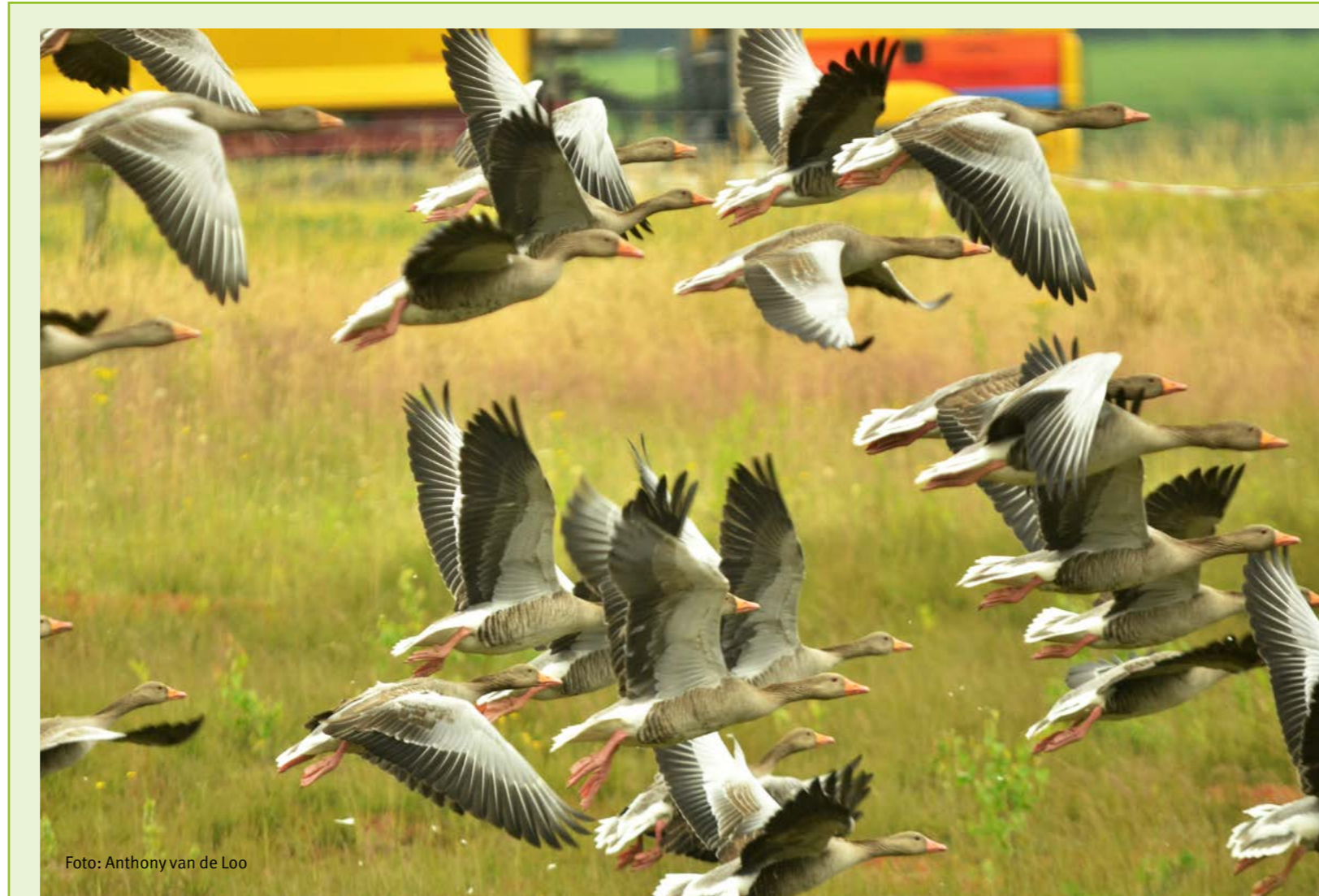

Foto: Anthony van de Loo

Het telprotocol

De zomertelling wordt uitgevoerd volgens een vast telprotocol dat in 2012 is vastgesteld door Sovon, Jagersvereniging, Natuurmonumenten, Landschap Noord-Holland, Staatsbosbeheer, FBE Zuid-Holland, FBE Utrecht, FBE Limburg, en CLM Onderzoek en Advies. Dat maakt het telprotocol tot een gedragen werkwijze. Er wordt jaarlijks op de derde zaterdag in juli in vaste telgebieden geteld volgens een bepaalde route, waarbij groepen ganzen (meer dan 50 stuks) op kaart worden ingetekend. Alleen ganzen die op de grond zitten worden geteld. Van opvliegende groepen wordt een aantekening gemaakt, zodat na afloop met de buurtellers kan worden bepaald of er sprake is van dubbelingen. Na het tellen is er de validatie. Dit is het beoordelen van de telresultaten op geldigheid en fouten. Onwaarschijnlijke telresultaten worden nog eens nagevraagd bij de tellers. Ook invoerfouten worden zo opgespoord.

Foto: Robert-Jan Asselbergs

Tijdens de graanoogst kunnen ganzen zich over grote afstand verplaatsen

Is één zomertelling voldoende?

De zomertelling ganzen heeft als doel om een beeld te krijgen van de landelijke en provinciale aantallen overzomerende ganzen en de trend daarin. De FBE's en WBE's geven duiding aan de provinciale ontwikkelingen. Met het beleidsdoel 2005 voor ogen is het voldoende om eenmaal per jaar in de zomer te tellen. De meeste ganzen zijn uitgedroogd en ruien niet meer waardoor ze goed zijn te tellen. Bovendien wordt er nog geen graan of mais geoogst, waardoor ze zich minder verplaatsen. Vaker tellen in de zomer maakt de tellingen nog betrouwbaarder, maar is niet noodzakelijk om de landelijke ontwikkeling te schetsen. De zomertelling is in die zin uniek, dat deze een vlakdekkend beeld moet opleveren van alle ganzen die op dat moment in Nederland voorkomen, uitgezonderd de grote wateren. Daarmee verschilt deze telling van andere tellingen die zich vooral richten op trends.

Wie telt het best?

Tellen is geen wedstrijd, of het nu gaat om ganzen, reewild of wilde zwijnen. En een goede waarnemer is nog geen goede teller. Belangrijk is dat er volgens een vast protocol wordt geteld, dat dit protocol goed wordt uitgevoerd en dat na afloop de gegevens worden gecontroleerd op fouten of onvolkomenheden. Door jaarlijks telgebieden op dezelfde wijze te tellen worden tellingen vergelijkbaar en is er ook een landelijk overzicht te maken. Dan maakt het niet zoveel meer uit wie er samen tellen. De recente ontwikkeling waarbij in een aantal provincies zonder deelname van WBE's wordt geteld is echter geen goede. Daarmee wordt een waardevolle landelijke telling doorbroken. En door niet meer op 1 dag te tellen, maar over een langere periode (17 dagen in Zeeland) kijkt men af van het landelijk vastgesteld protocol. Dat maakt de tellingen minder betrouwbaar en vergelijkbaar.

Bij vlakdekkende tellingen worden ook afgelegen plekken geteld

Foto: Agnes Spiering

Noord-Holland: testcase

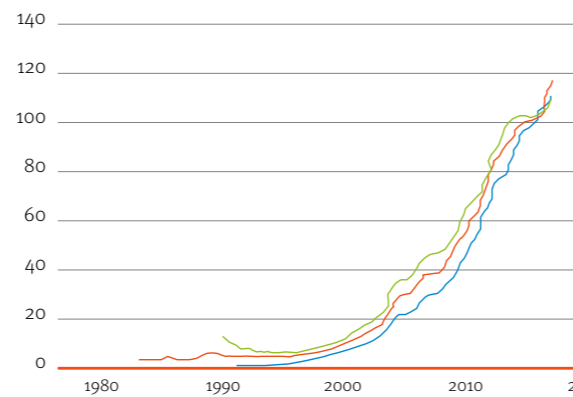
In 2014 zijn de overzomerende ganzen in Noord-Holland afzonderlijk geteld door de WBE's en Landschap Noord-Holland. De WBE's telden gratis en Landschap Noord-Holland (LNH) deed dit betaald in opdracht van de provincie. Zonde van de tijd en het geld? Misschien wel, maar het bood wel de mogelijkheid om te kijken of er verschillen in resultaten waren. Jagers zouden teveel tellen en vogelaars te weinig, ieder met een eigen belang. Maar was dat ook waar? Na de uitwerking van de tellingen werden de resultaten van de zomertellingen naast elkaar gelegd. Soms waren er per telgebied grote verschillen tussen aantallen ganzen, tot wel 30%. Waaraan dat lag? Soms zat er verschil in teldatum of tijdstip van de dag. Jagers tellen op één dag en het LNH telde in het weekend, waardoor er verplaatsingen kunnen optreden. Echter, de totalen voor de hele provincie Noord-Holland verschilden nauwelijks! WBE's telden in 2014 ongeveer 119.000 overzomerende ganzen en Landschap Noord-Holland

telde er 120.500. Een verschil van ongeveer 1% op het totaal! Dergelijke verschillen zijn in de wereld van vogeltellers verwaarloosbaar. Ook ervaren vogeltellers kunnen onderling al snel 5-10% in getelde aantallen vogels afwijken, zeker als het om grotere groepen gaat. De conclusie is dat er soms grote verschillen kunnen optreden in resultaten tussen verschillende tellers binnen een telgebied, maar dat deze verschillen grotendeels worden opgeheven als je kijkt naar het totale telgebied. Tenminste als je vlakdekkend telt en op dezelfde dag.

Van broedvogels naar overzomeraars

Er is nog een interessant rekensommetje te maken door de zomertelling te combineren met andere inventarisaties van ganzen. Sovon inventariseert jaarlijks de aantallen broedvogels in ruim 1700 vaste telgebieden, waaronder bossen, heidevelden, duinen, agrarisch gebied en moerassen. Ook broedgevallen van ganzen worden hierin meegenomen en dat leidt tot een broedvogeltrend (zie onderstaande grafiek). Met deze trendgrafiek is de ontwikkeling van de aantallen broedende grauwe ganzen in Nederland berekend.

Grauwe gans broedvogel trend - Nederland

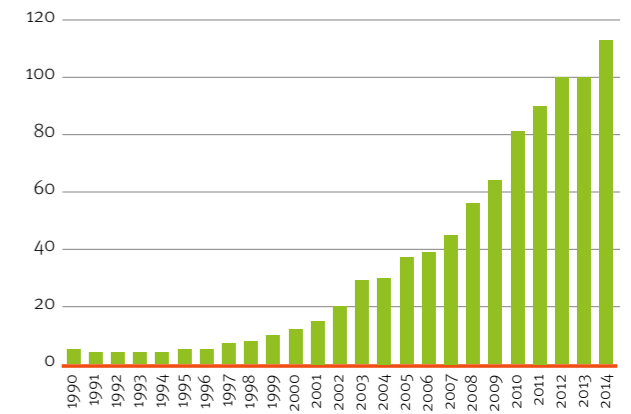

Bron: Netwerk Ecologische Monitoring (Sovon, CBS)

2014	WBE	Landschap NH
Grauwe gans	86396	86165
Kolgans	162	11
Brandgans	24218	21674
Nijlgans	4622	4501
Canadese gans	2295	5321
Soepgans	1394	2067
Rietgans	2	2
Indische gans	1	3
overige ganzen		780
Totaal 2014	119090	120524

Tijdens een landelijke inventarisatie van 1998 tot 2000 werd het aantal broedende grauwe ganzen in Nederland geschat op 8000-9000 broedpaar, gemiddeld 8500. De index stond in die periode (1999) op 10 en in 2014 op 113. Dat is 11,3 keer zoveel ganzen in de 1700 steekproefgebieden. Uitgaande van deze cijfers waren er in 2014 dus mogelijk 96.000 broedparen van de grauwe gans. Als vuistregel wordt door onderzoekers aangehouden dat bij de grauwe gans het aantal overzomeraars ongeveer 4x het aantal broedparen bedraagt. Dat zijn er dan circa 384.000 volgens deze berekening. In de zomertelling 2014 zijn er door WBE's in Nederland ongeveer 440.000 grauwe ganzen geteld. Bekend is dat de Sovon-inventarisaties in het agrarisch en stedelijk gebied ondertellen, terwijl daar veel grauwe ganzen voorkomen. Daarvoor wordt statistisch gecorrigeerd, maar of deze correctie ook in het veld voor ganzen is getoetst wordt niet duidelijk. Voor snel groeiende en uitdijende populaties vogels is het zeer lastig om vaste patronen vast te stellen en daarop te corrigeren. Daar komt nog bij dat ganzen lang levende opportunisten zijn die snel nieuwe plekken kunnen koloniseren die daarvoor nog niet in beeld waren.

Grauwe gans broedvogel index

Bron: Netwerk Ecologische monitoring (Sovon, CBS)

geteld en dat was wennen voor beide culturen. Niet alleen het tellen zelf, maar ook de organisatie daarvan. Tellingen moeten ook praktisch georganiseerd worden. Zorgen dat er voldoende tellers zijn, tellers toewijzen aan telgebieden en het maken van kaartjes met ingetekende telgebieden. Waar jagers hun eigen telgebieden gebruiken, doet het Sovon dat ook en die telgebieden komen vaak niet helemaal overeen. Tot slot verschilt het invoersysteem. Jagers hebben FRS of DORA en het Sovon heeft een eigen systeem. Uitwisseling tussen die twee is nu niet goed mogelijk. Verder tellen jagers vaak in georganiseerd verband en veel vogelaars kiezen hun eigen tijdstip uit. Dat laat onverlet dat met goede afspraken en samenwerking prima op één dag de zomertelling is te organiseren. •

Voor dit overzicht is gebruik gemaakt van gegevens die door een groot aantal vrijwilligers zijn verzameld tijdens tellingen georganiseerd door WBE's, FBE's en provincies.

Een getallendiscussie kun je voorkomen door gezamenlijk te tellen via afgesproken protocollen

Samen tellen

De beste manier om een getallendiscussie te voorkomen is door gezamenlijk te tellen en vast te houden aan protocollen die zijn afgesproken tussen vogelaars, terreinbeheerders, agrariërs en WBE's. In 2015 is er in Noord-Holland gezamenlijk

Foto: Robert-Jan Asselbergs

Meer lezen?

Boele A., van Bruggen J., Hustings F., Koffijberg K., Vergeer J.W. & van der Meij T. 2015. Broedvogels in Nederland in 2013. Sovon-rapport 2015/04.
Guldemond, J.A., P.J. Rijk m.m.v. Annette (H.J.) den Hollander (CLM), 2012. Doorrekenen ganzenscenario G-7 en IPO. CLM rapport 790 – 2012; LEI-publicatie 12-082

Van der Jeugd H.P., Voslamber B, van Turnhout C., Sierdsema, H., Feige, N., Nienhuis, J. & Koffijberg, K. 2006. Overzomerende ganzen in Nederland: grenzen aan de groei? Sovon-onderzoeksrapport 2006/02.
Visbeen F., B. van de Riet en C. van den Tempel, 2015. Zomerganzen in Noord Holland, telling juli 2014. Rapportnummer 15-005, Landschap Noord-Holland, Heiloo